

Előszó

Preface

Horváth Gyula kollégái, barátai elhatározták, hogy a Tér és Társadalom egyik számát szeretett és nagyra becsült munkatársuk emlékének szánják. Olyan számot terveztünk összeállítani, amely kapcsolódik Horváth Gyula munkásságához.

Európa modern egységesülésével és tagozódásával (Nemes Nagy József és Szabó Pál) foglalkozik az első tanulmány. Horváth Gyula tudományos munkásságában kiemelt szerepű az európai területi folyamatok és a regionális politika kutatása, legtöbbet hivatkozott munkái is ebben a témakörben születtek. Kötdve e munkákhoz a tanulmány az 1970–1980-as évektől napjainkig tartó időszakban mutatja be Európa fejlettségi tagozódásának és térszerkezetének változását, az Európai Unió politikájának jellegzetes folyamatait, kiemelve a „régiók Európája” vezérlő ideát, és annak ütközését Kelet-Közép-Európában.

Szorosan ehhez a témakörhöz kötddik Rechnitzer János tanulmánya, melynek címe: *Elmozdulások és törésvonalak Kelet-Közép-Európa térszerkezetében*. Az előző tanulmányhoz hasonlóan a szerző jelzi a térszerkezet lassú elmozdulásait. Elemzésében új szempont a térség versenyképességének bemutatása: a térségben fokozódik a verseny, elsősorban a fővárosok agglomerációiban koncentrálnak egyre erőteljesebben az erőforrások, a regionális központok kapcsolatai hiányosak maradtak. Hangsúlyozza, hogy a magrégiókban a járműipar vált meghatározó gazdasági szektorrá, ami növeli e térségek gazdasági kitettségét. Kelet-Közép-Európa összességében nem vált és várhatóan nem is válik új fejlődési övezetté Európában.

Pálné Kovács Ilona és Mezei Cecília tanulmánya (*Regionális politikai és területi kormányzási ciklusok Kelet-Közép-Európában*) azt a kérdést igyekszik körbejárni, vajon milyen tényezők okozták a közép- és kelet-európai országok regionális reformjainak kudarcát vagy elmaradását. A szerzők rámutatnak arra, hogy a sikeres regionális reformokhoz rendkívül összetett feltételrendszer szükséges, pusztán az intézményi változások nem elegendők a regionális decentralizációhoz, viszont az intézményi változások elmaradása önmagában nem ad magyarázatot a regionális felzárkózás elmaradására.

Lengyel Imre cikke *A kutatás-fejlesztés és a versenyképesség térbeli összefüggései a visegrádi országokban* címmel a versenyképességet konceptualizáló piramismodellt fogalmazza újra. Regionális szinten végzett többváltozós statisztikai elemzése négy versenyképességi térségtípust különít el.

A kutatás-fejlesztési témakört folytatja a következő tanulmány, amely az egyetemekről kipörgő cégekkel (spin-offok) foglalkozik. Az egyetemek jelenléte Nyugat-Európában jelentősen hozzájárult a helyi gazdaság fellendítéséhez, a

kelet-közép-európai országok eltérő intézményi formái, egyetemtörténeti hagyományai miatt viszont az egyetemek regionális fejlesztési hozzájárulása e téren elmaradt a várakozásoktól. Erdős Katalin és Varga Attila *Egyetemi spin-offok a regionális fejlődés szolgálatában* c. tanulmánya a releváns fejlődésbeli különbségek mellett áttekinti a legfontosabb szabályozási tényezőket, amelyek befolyásolhatják a magyarországi spin-off-folyamatokat, illetve összegzi a biotechnológia területén végzett empirikus kutatásaik eredményeit is.

A *Posztzocialista jóllét és területi egyenlőtlenség a Kárpát-medencében* (Szirmai Viktória, Schuchmann Júlia, Halász Levente) című tanulmány a Kárpát-medence térségeinek a társadalmi jólléttel összefüggő problémáit és területi egyenlőtlenségeit elemzi társadalomstatistikai módszerekkel és a kapcsolódó szakirodalom segítségével, országos és regionális léptékben. A megalapozó kutatás a társadalmi jóllét stiglitz dimenzióiból kiindulva néhány lényeges társadalmi jellegű mutatót vizsgál: a személyi jövedelmet, az anyagi deprivációs szinteket, a szegénységi kockázatokat, az iskolázottságot, a munkanélküliséget, az egészségi állapotot, emellett a GDP és néhány társadalmi mutató kapcsolatát, valamint a térségek közötti társadalmi egyenlőtlenségeket.

A regionális kapacitásfejlesztés – az endogén jellegű területi fejlődéshez kapcsolódóan – a térségi erőforrások összhangjának megteremtésén alapszik, állapítják meg a szerzők – Fábíán Attila, Tóth Balázs István és Fazekas Nikolett – a *Regionális kapacitásfejlesztés a Kárpát-medencében* c. cikkükben. A Kárpát-medence térségeinek fejlődését befolyásoló főbb regionális kapacitásfejlesztési tendenciákkal kapcsolatban néhány negatív körülményre hívják fel a figyelmet, így a regionális funkciók eltűnésére, a centrumtársaságok súlyának konzerválódására, valamint a társadalomirányítási hiányosságokra. Új kutatási irányt javasolnak: vizsgálni kellene a regionális kapacitásfejlesztés és a regionális rugalmasság, azaz a térségek gyors megújuló képességének ismérveit.

A hét tanulmányt Páger Balázs vezeti be Horváth Gyula szakmai életútjának bemutatásával. Beluszky Pál és Barta Györgyi Horváth Gyula két legutóbb megjelent könyvét ismertetik. A lapszámot Póla Péter beszámolója zárja az MTA KRTH Regionális Kutatások Intézete tavaszi, az új regionalista generációt megszólító konferenciájáról.